

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ
РИТМІЧНО-КОМУНІКАТИВНИХ ВПРАВ
Кваліфікаційна робота (проект)**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-421 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Спеціалізація: англійська мова

Освітньо-професійної (наукової)

програми Початкова освіта

Шумська Олександра Ігорівна

Керівник к.пед.н., доцентка Владимирова А. Л.

Рецензент к.пед.н., доцентка, Щедролосоєва К. О.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти сучасної системи музичного розвитку учнів початкової школи.....	5
1.1. Музичний розвиток дітей молодшого шкільного віку як важлива складова естетичного виховання.....	5
1.2. Вікові особливості розвитку учнів молодшого шкільного віку на уроках музичного мистецтва.....	6
РОЗДІЛ 2. Методичні засади музичного розвитку молодших школярів засобами ритмічно-комунікативних вправ.....	13
2.1. Ритмічно-комунікативні вправи як активна музична діяльність дітей на уроці у початковій школі.....	13
2.2. Методика застосування ритмічно-комунікативних вправ на уроках музичного мистецтва.....	17
Висновки.....	22
Список використаних джерел.....	23
Додаток.....	27

ВСТУП

Однією з центральних проблем сучасного суспільства є потреба постійної творчості, долання стереотипів, вироблення нестандартних, нових, часто несподіваних ідей, оригінальних та інноваційних підходів і шляхів їх втілення. При цьому головним педагогічним завданням виступає виховання людини, здатної творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, мистецтві, культурі тощо. Закон України «Про освіту» наголошує на тому, що метою освітнього процесу є всебічний розвиток людини, її розумових і фізичних здібностей, талантів, духовних та естетичних якостей. Таким чином, у процесі становлення підростаючого покоління зростає значення музичного й хореографічного мистецтва, що найбільш стимулюють до творчої діяльності, зокрема музично-танцювальної, сприяють розвитку творчого мислення та здібностей, формуванню пізнавальних і емоційно-мотиваційних функцій, а також позитивних якостей характеру молодшого школяра.

Важливість та значущість музичного розвитку молодших школярів засобами ритмічно-комунікативних вправ пояснюється тим, що музика і танець за своєю природою є синтетичним видом мистецтва, які поєднують у собі тілесно-культурний та духовно-культурний компоненти, гармонія яких впливає на різнобічний розвиток дітей.

Позаяк музично-танцювальна діяльність є творчим процесом. Так, значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів (В. Андрєєв, Т. Громов, В. Моляко, В. Николко та ін.) було присвячено дослідженню творчого процесу. Водночас, В. Верховинець, Д. Лок, Лукіан, К. Орф, Р. Оуен, Платон, С. Русова наголошували на необхідності раннього залучення дітей до музично-танцювальної діяльності з метою їх різнобічного розвитку.

Натомість, формування музичного сприймання, вікові особливості музичного сприймання молодших школярів, процес розвитку музичних

здібностей та методи музично-виховної роботи є предметом наукового пошуку сучасних науковців.

Мета роботи – дослідити музичний розвиток молодших школярів засобами ритмічно-комунікативних вправ. Відповідно до мети виділимо завдання дослідження:

- вивчити особливості музичного розвитку дітей молодшого шкільного віку як важливу складову естетичного виховання;
- дослідити вікові особливості музичного розвитку учнів молодшого шкільного віку на уроках музичного мистецтва;
- проаналізувати ритмічно-комунікативні вправи як активну діяльність дітей на уроці у початковій школі;
- обґрунтувати застосування ритмічно-комунікативних вправ на уроках музичного мистецтва.

Об'єктом дослідження є ритмічно-комунікативні вправи.

Предметом дослідження - музичний розвиток дітей молодшого шкільного віку

Для досягнення та реалізації поставленої мети виокремлено комплекс методів, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), які застосовувалися для дослідження музичного розвитку молодших школярів засобами ритмічно-комунікативних вправ.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні аспекти сучасної системи музичного розвитку учнів початкової школи

1.1. Музичний розвиток дітей молодшого шкільного віку як важлива складова естетичного виховання

Формування музичних якостей учня проходить відповідно до певних правил. Дослідники, музичний розвиток розглядають як якісну зміну психологічних процесів, які викликані внутрішніми закономірностями музичних переживань дітей та певними обставинами. Внутрішні та зовнішні причини перебувають у певних взаємозвідносинах [21, с. 132].

Метою музичного розвитку учня вважається, що особистість є гармонійно й всебічно розвиненою, у неї присутнє бажання творити, розуміти красу життя та красу мистецтва. Ця мета пояснює стан й особливість музичного виховання, яка є частиною всього педагогічного процесу. Музичне виховання учня передбачає розвиток в останнього чуттєвої сфери, з якою тісно пов'язаний її внутрішній світ.

Різноманітні творчі заняття сприяють розвитку у дітей мислення та уяви, волі й наполегливості, а також організованості та дисциплінованості.

Музичне виховання включає в себе три основні види діяльності:

- знайомство з музичним твором;
- засвоєння початкових знань про музичне мистецтво;
- набуття практичних навичок щодо музичної творчості.

Відсутність повноцінних естетичних вражень у дітей можна поповнити згодом. Важливо, щоб у ранньому дитинстві поруч з дитиною виявився дорослий, який зміг би розкрити перед нею красу музики, дати можливість її відчутти та зрозуміти, розвинути естетичний смак [25, с. 101].

У сучасному світі прищеплення любові до музики має вирішальне значення, тому що від того, який досвід отримає молоде покоління, залежить рівень його духовності, вихованості, ставлення до навколишнього

світу. Музичне виховання – це одна з найважливіших частин розвитку, яка пов'язана з передачею та засвоєнням музичних знань, умінь та навичок, які спрямовані на розвиток і формування музичних здібностей, виховання смаку, ідеалів, надихаючих особистість на практичну музично-естетичну діяльність.

Метою музичного виховання є усебічний музичний розвиток учня, що дає можливість сприймати й цінувати дитині музично-естетичні явища.

Мистецтво, зокрема музичне, є невід'ємною частиною цілісного процесу виховання, збагачує його емоційно-оцінним значенням музичних образів та викликає в дитини подальшу потребу в творчому розвитку, а також створює установку на сприйняття, розуміння та осмислення свого місця в суспільстві [8, с. 15].

Успішний музичний розвиток учнів початкових класів зумовлений дотриманням низки певних методичних принципів. До них можна віднести врахування психолого-педагогічних особливостей дитини, національних, культурних та регіональних традицій. Педагогу необхідно розуміти психологічний клімат в класі, а саме уміти спостерігати за дітьми, їх поведінкою, настроєм, сприймати вираз очей здобувачів, уміти визнавати свої помилки, не забувати хвалити дітей та заохочувати [2].

Отже, музичний розвиток молодшого школяра – це якісна зміна психологічних процесів, які викликані внутрішнім станом дитини, обставинами її життя.

1.2. Вікові особливості розвитку учнів молодшого шкільного віку на уроках музичного мистецтва

Прилучення дитини до музично-танцювальної діяльності важливе для її фізичного та духовного розвитку, формування необхідних моральних якостей та розкриття творчих здібностей. Вікові особливості розвитку та

формування музично-танцювальної діяльності нерозривно пов'язані з етапами загального становлення особистості дитини.

Вітчизняна дослідниця С. Шалапа зазначає, що найважливішим фактором ефективності освітнього процесу є досконале знання педагогом вікових особливостей дітей та вміння використовувати ці знання для оптимального вирішення конкретних завдань. Принагідно зазначимо, що керівникам і викладачам закладів музичної та хореографічної освіти необхідно знати анатомо-фізіологічні та психологічні особливості дітей, а також уміти вирішувати типові психолого-педагогічні ситуації.

На основі аналізу та систематизації наукової літератури нами було встановлено, що вікова періодизація є умовним поділом життя особи на певні вікові періоди, що вимірюється у роках. Так, під віковим періодом ми розуміємо відрізок життя людини, якому характерні певні якісні особливості [4].

На сучасному етапі існують різні підходи до визначення вікової періодизації. Зокрема, за психолого-педагогічними критеріями, де першість займає рівень розвитку, зміст і форма навчання й виховання, основна діяльність, рівень свідомості та самосвідомості особистості.

Українські психологи та педагоги засвідчують, що час життя дитини від шести до одинадцяти років має назву молодший шкільний вік – найбільш спокійний у розвитку дітей. При визначенні його меж враховуються особливості фізичного та психічного розвитку дітей, береться до уваги перехід від ігрової до навчальної діяльності, остання з яких стає провідною. Різкою зміною життя й діяльності вважається вступ дитини до школи. Дитина йде до школи із психологічною та фізичною готовністю до цієї зміни. У шкільному навчанні продовжують розвиватися розумові й фізичні здібності, формуються психічні властивості молодших школярів.

Найхарактернішою властивістю дитини цього віку вважається розрив між знаннями моральних принципів і відповідною поведінкою. Зазначимо, що подальшого розвитку набувають такі моральні почуття, як почуття

відповідальності, справедливості, обов'язку, власної гідності, сумління. Основними потребами дітей молодшого шкільного віку є необхідність у спілкуванні з людьми, в емоційному контакті, оцінці своїх дій та вчинків, визнанні.

Молодші школярі вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити в колектив. У них виникає потреба у взаємодопомозі. У дітей цього вікового етапу формується ядро особистості, зокрема цінності, переконання, моральні почуття, відбувається набуття досвіду моральної поведінки. Крім того, діти вчаться не тільки виконувати вимоги колективу, а й беруть активну участь у постановці вимог, виборі доручень, справ. У молодших школярів виникають стійкі форми власної поведінки та діяльності, які в майбутньому становитимуть основу формування їх характеру та особистості в цілому [14, с. 198].

Діти, які починають навчатися в школі, з великим захопленням та цікавістю вивчають науки, а до занять музикою та танцями потяг росте з року в рік. Тому педагогам-музикантам та хореографам важливо враховувати специфіку характеру психологічного та фізичного розвитку дітей цього віку.

Зазначимо, що розвиток психіки дітей молодшого шкільного віку відбувається на основі провідної діяльності – навчання. Для молодших школярів навчання виступає як важлива суспільно оцінювана діяльність, яка завдяки специфіці й формам її організації носить колективний характер.

Початок молодшого шкільного віку (6 років) характеризується нестійкою увагою, слабо вираженою здатністю довільно керувати власною поведінкою, недостатнім самоконтролем. Однією з істотних особливостей психічного розвитку молодших школярів є формування високого ступеня довільної поведінки, а також організованості, цілеспрямованості, підвищення психічних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення, сприйняття тощо.

Для дітей молодшого шкільного віку притаманне вигадкування різних історій, казок. Діти початкових класів із задоволенням займаються музичною та танцювальною діяльністю, виражають своє емоційне ставлення до світу.

Так, саме основи моральної поведінки закладаються в початковій школі, яка має включати своїх вихованців у посильну для них виробничу працю. Робота, яку виконують діти, має характер самообслуговування, допомоги старшим та дорослим. Неабиякі результати приносить поєднання праці з грою, де проявляється самодіяльність, ініціативність та творчість [4].

Головною діяльністю молодших школярів на уроках музики є музично-творча діяльність. Вона сприяє розвитку особистості, а саме підвищенню інтелектуальних здібностей дитини, музичних здібностей, засвоєння музичних знань, опануванню навичками імпровізації, вокально-хорового співу тощо. Музично-творча діяльність є досить доступною та привабливою для дитини. Вона складається таких компонентів, а саме:

- слухання та сприймання музики,
- вокально-хоровий спів,
- вивчення основ музичної грамоти,
- музична імпровізація,
- ритмічні рухи під музику,
- гра на музичних інструментах.

Враховуючи бажання молодших школярів музикувати, вчителю варто зберігати та розвивати пізнавальний інтерес учня, користуючись новітніми музично-педагогічними технологіями, а також пропонувати навчальний матеріал, який буде цікавий для вивчення та засвоєння. Пізнавальний інтерес стимулює інтелектуальну спрямованість особистості до пошуку нових знань у сфері музики. Для цього вчитель використовує різні музично-педагогічні технології, не забуваючи також про сучасні методики навчання. Перевагу варто надавати тим видам діяльності, які безпосередньо пов'язані з дидактичними іграми. Наприклад, розв'язування ребусів і кросвордів на музичну тематику, ігри на музичних інструментах, виконання пісень у поєднанні з ритмічною розминкою, музична імпровізація тощо.

Так, за допомогою дидактичних ігор молодші школярі можуть засвоїти навчальний матеріал значно легше та успішніше. Під час ігор іде

набуття музичного досвіду, це сприяє творчому розвитку особистості, засвоєнню нею музичної грамоти, різних видів імпровізацій тощо.

Варто наголосити на тому, що оптимізація навчального процесу на уроках музичного мистецтва певною мірою залежить від знань учителем психолого-педагогічних особливостей розвитку дитини, за допомогою яких відбувається формування особистості.

Для молодших школярів характерним є синтетичний тип сприймання. Він проходить тоді, коли музичний твір сприймається учнем цілісно, без занурення у деталі, вивчення найменших нюансів, які б створили цілісну картину чи певний музичний образ [21, с. 133]. Учні будуть краще сприймати музичний твір, який викличе інтерес у них, і вони намагатимуться зрозуміти його суть, охарактеризувати, віднести до якогось жанру [1]. Саме у цьому віці у дітей формується узагальнене сприймання.

Молодші школярі проводять узагальнення музичного твору за допомогою слова й малюнка. Таке сприймання пов'язане із розвитком мислення дитини. В образній та рухливій пам'яті у них зберігається те, що вони побачили чи почули на уроці музичного мистецтва, відчули у процесі музичного інтонування. Розвиток музичних вражень дитини відбувається завдяки мимовільній пам'яті, яка є генетично успадкованою та не вимагає від дитини спеціальних зусиль.

Музична інформація, яку отримує учень надходить у пам'ять дитини через сенсорну, короткочасну та тривалу пам'ять [8, с. 20].

Варто зазначити, що ефективність музичного розвитку особистості залежить не лише від засвоєння знань, умінь та навичок у конкретному виді діяльності, а й від готовності до використання у різних видах музичної творчості.

Засвоєння музичної інформації молодшим школярем відбувається засобами мимовільного запам'ятовування. У цьому важливу роль грає наявність інтересу дитини до музики та емоційне сприймання дитиною музичного твору. Пам'ять молодших школярів проявляється у швидкості,

точності запам'ятовування та готовності до поного відтворення. Для учнів 1-2 класів є характерними швидкість та відносно високий рівень точного запам'ятовування.

Ключову роль у цьому відіграє спадковість, яка впливає на формування пам'яті. При вивченні музичних текстів у дітей формується словесно-логічна пам'ять. Вони швидко запам'ятовують мелодію, текст пісні, засвоюють елементарні знання з музичної грамоти, відтворюють музичну імпровізацію на поданий рифм.

Аналіз та систематизація джерелознавчої літератури надає можливість виокремити вікові особливості молодшого шкільного віку, а саме:

- підвищену емоційність;
- незначний соціальний та моральний досвід;
- вразливість і водночас пластичність до морально-етичних впливів;
- бажання постійно розширювати коло спілкування імпульсивність та безпосередність поведінки дитини;
- темп росту дітей помірний, поступова зміна структур і функцій організму;
- досягають значного рівня статеві зміни рухових функцій, тому є всі умови для навчання танцювальним рухам і розвитку фізичних якостей та музичних здібностей;
- значного розвитку досягає кора головного мозку, її сигнальна система, слова набувають усе більшого значення та важливості;
- статичні вправи викликають швидку втому, таким чином краще відтворюються короткочасні швидкі та силові вправи [19, с. 54].

Діти молодшого шкільного віку характеризуються винятковою пластичністю. Їхня жвавість та безпосередність є значною допомогою в музично-танцювальній діяльності. Молодшим школярам притаманна рухливість, надзвичайність, для них вкрай виснажливе довготривале зберігання статичного положення та тривалого перебування в одній позі. Разом із тим, рухи дітей цього віку ще не організовані, мало скоординовані.

Отже, поєднання ритмічних вправ, музичних ігор, слухання та аналіз музичного супроводу поєднує ритміка, яка є необхідною складовою музично-танцювальної діяльності дітей молодшого шкільного віку. Зауважимо, що під ритмікою ми розуміємо музично-рухове виховання, яке базується на законах музичного ритму. Музично-ритмічні рухи є надзвичайно важливими у виробленні в дитини рухових навичок та сприяє розвитку творчих здібностей молодших школярів.

РОЗДІЛ 2

Методичні засади музичного розвитку молодших школярів засобами ритмічно-комунікативних вправ

2.1. Ритмічно-комунікативні вправи як активна музична діяльність дітей на уроці у початковій школі

Навчання музичного мистецтва в Україні ґрунтується на особистісно орієнтованому та компетентнісному підходах та відбувається відповідно до освітньої галузі «Мистецтво» нового Державного стандарту початкової школи.

Головним завданням навчання музичного розвитку початковій школі є:

- збагачення духовного світу здобувача під час сприймання музичного мистецтва;
- розвиток загальних і спеціальних музичних здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості через музичний розвиток;
- виховання здатності застосовувати музичні знання та навички для отримання задоволення і самопізнання [20].

Урок музичного мистецтва дає великі можливості для розвитку творчих здібностей молодших школярів, оскільки музика спонукає до творчої діяльності, що потребує засвоєння певних спеціальних знань та набуття компетентностей. Творча компетентність є тим засобом, що допомагає молодшому школяру передати свої почуття, думки, фантазії у музичній діяльності [17, с. 104].

Головним завданням музичного розвитку дитини на початковому етапі є ритмічне виховання. Музичний ритм виник із рухів, із трудової діяльності людини. Пізніше він розвивався у танці та пантомімі, а потім перейшов у мовну динаміку. Початковим етапом формування музичного мистецтва є рух, слово та музика. І якщо рух в музиці порушував природне акцентування, то слово ставило музику в жорсткі ритмічні межі.

Музично-ритмічне виховання розвиває у дитини почуття музичного ритму, його сприймання, а також виконання та імпровізування. Розвиток чуття риму виховує у молодших школярів рухову активність, розвиває певні ритмічні навички, формує естетичну виразність ритму.

Так, під час ознайомлення дітей із сильними і слабкими долями учителю доцільно використовувати тактування, простукування та оплески. Пояснюючи тривалості, їх співвідношення, необхідно вводити марш, потім легкий біг, додавати оплески та простукування паличками.

Говорячи про розміри, варто вводити танцювальні рухи типу польки чи маршу. Пояснюючи побудову музичних творів, темп та динаміку, вчитель пропонує дітям різноманітні танцювальні кроки на зміну музичних частин.

Поряд із розвитком музичних здібностей і рухів заняття музично-руховими вправами сприяють розвитку в дітей чіткого просторового орієнтування, сприйняття, пам'яті, уяви. Правильно дібрані музичні твори позитивно впливають на формування почуття товарищескості, комунікабельності, стимулюють процес навчання загалом, а також створюють умови для відпочинку, релаксації [18, с. 219].

Для зняття втоми варто слухати «Ранок» Е. Гріта, «Пори року» П. Чайковського; творчий імпульс стимулюють М. Равель «Болеро», В. Моцарт «Турецький марш», Ж. Бізе «Кармен»; зняти хвилювання і тривогу допоможуть Й. Штраус (вальси), Л. Бетховен «Місячна соната»; для заспокоєння варто прослухати Й. Баха «Сиціліана», «Аве Марія», П. Чайковського «Баркарола».

Рухи під музику можна застосовувати як на початку уроку, так і в його кінці. Це залежить від завдання та мети уроку, а також характеру застосовуваних на ному рухових вправ. Незначні рухи рук, ходьба на місці можуть включатися до будь-якої частини уроку, а рухи ігрові, танцювальні, які збуджують емоційний стан дітей, краще проводити наприкінці уроку, включивши після них заспокійливу ходьбу для рефлексії.

Розвиток музично-ритмічного чуття здобувачів початкової школи включає організацію їх рухової активності, вихованню конкретних ритмічних навичок, усвідомленню школярами естетичної виразності ритму.

Музично-ритмічними рухами називається форма виконавчої діяльності, яка включає вправи, ігри та танці. Так, парні танці базуються на основних рухах, таких як крок, біг, підстрибування, елементах бальних танців, таких як – боковий галоп, полька, іноді використовуються елементи народних танців. Це розвиває у дітей увагу, допомагає їм орієнтуватися у просторі, виробляє у них почуття ритму, координацію рухів, а також відчуття партнера [22, с. 140].

Танці зі співами і хороводами є корисними для дітей з вадами мови. Вони допомагають їм скоординувати свої рухи. Танці та співи доцільно використовувати не лише на музичних заняттях, а також у самотійній музичній діяльності. При добірці танців потрібно врахувати навички дітей у співах та танцях, щоб вони могли вільно рухатися під свої співи, що дасть корекційний ефект.

Гра, яка має відношення до музично-ритмічних рухів, є головним видом діяльності дитини з вадами мови. Музична гра має велике значення у музичному розвитку дитини, оскільки з її допомогою в цікавій та невимушеній формі у дитини розвивається любов до музики.

Сюжетні інструментальні ігри відрізняються яскравим музично-ігровим змістом. Несюжетні інструментальні ігри, включають елементи змагань, з їх допомогою вирішуються рухові задачі – ритмічні та творчі

Ігри та танці залучають дитину до колективних дій, сприяють вихованню почуття відповідальності, товарищкості, взаємної поваги. На заняттях у дитин формується характер, виробляється сила волі, розвивається наполегливість, вміння сконцентрувати свої сили та зосередити увагу на певній діяльності. Рухи під музику зміцнюють дитячий організм. Задоволення, яке дитина дістає у процесі гри, супроводжується певними

фізіологічними змінами в організмі дитини, а також покращується дихання та кровообіг [26, с. 23].

Варто використовувати на уроках музики різноманітні музичні інструменти, оскільки це збагачує музичні враження молодших школярів, розвиває їх музичні здібності та виробляє певні навички. Так, наприклад, гра на музичних інструментах, допомагає виробити у дитини відчуття ритму, розширює її темброві уявлення. Милозвучні музичні інструменти допомагають у розвитку основних музичних здібностей дитини: ладового відчуття, музично-слухових уявлень, розвивають відчуття ритму. Щоб зіграти мелодію на слух, потрібно мати уявлення про розташування звуків за висотою і ритмічні уявлення. Крім того, гра на музичних інструментах розвиває волю, уяву, спонукає до досягнення мети.

На уроках музичного мистецтва у школі основними видами музично-ритмічних рухів, які визначають склад цієї групи навичок, є крокування на місці у поєднанні з художньо-образним сприйманням музики, а також різні пластичні рухи рук та тіла. Під час добору рухів враховуються вікові особливості молодших школярів, а також просторові умови, в яких проводиться урок музики.

За допомогою музично-ритмічних рухів у молодших школярів формуються чотири групи виконавських навичок:

- відбиття в русі метричної пульсації музики;
- дотримання фразування;
- відбивання ритмічного рисунка;
- «вільне диригування»
- «пластичне інтонування» [18, с. 219].

Виконання музичним керівником музичного твору має бути виразним, яскравим, чітким. Від цього залежить сприйняття твору дитиною та відтворення й виконання рухів. Перш ніж почати розучувати з дітьми вправи, ігри, танці, музичному керівнику варто продумати їх зміст, визначити характер музики, наголосити на основних засобах виразності, а

також врахувати виховне значення всього матеріалу. Треба старанно вивчити музичний супровід. Виконувати музичний твір необхідно правильно і виразно, щоб захопити дітей з перших же хвилин, викликати в них емоційну реакцію, тоді вони одразу захочуть грати й танцювати. Паузи, зміни темпу, акценти тощо недопустимі під час виконання, якщо вони не передбачені в музичному творі [27, с. 166].

Отже, молодший шкільний вік – це вік естетичного виховання, коли закладаються підвалини музичного виховання, саме в формується ставлення дитини до світу, оточуючих та відбувається розвиток естетичних якостей майбутньої особистості. Важливим засобом виховання музичності молодшого школяра є музично-ритмічне виховання.

Музично-ритмічні рухи є обов'язковими елементами уроків музики у початковій школі. Цей вид музично-творчої діяльності допомагає дитині виразити своє відчуття настрою, характеру і розвитку музики, розуміння художнього образу, діагностує адекватність музичного сприйняття і здатність до творчої пластичної імпровізації. Крім того, музично-ритмічні рухи можна викорисовувати для фізкультхвилинок, необхідних для підтримки уваги, зміни діяльності та нормального самопочуття молодших школярів. Музично-ритмічні вправи тренують пам'ять, виховують увагу, розвивають координацію рухів, уміння орієнтуватися в просторі. Діти починають краще розуміти і любити музику.

2.2. Методика застосування ритмічно-комунікативних вправ на уроках музичного мистецтва

Технології музичного навчання у Європі вирізняються ритмічно-руховою інтерпретацією музичних творів, яка базується на ритміці Далькроза, яка була створена видатним швейцарським музикантом, композитором і

педагогом Емілем Жак-Далькросом (1865–1950) на початку ХХ століття. Вона отримала назву Body Percussion.

Сьогодні Body Percussion стає усе популярнішим серед дітей, молодших школиві та підлітків. Це улюблений вид музикування як у європейських, так і в українських школах. Крім позитивних емоцій, звучні жести впливають на розвиток комунікативних навичок.

Body Percussion – це техніка музикування, яка використовує тіло як музичний інструмент. Це активне відчуття всім тілом ритму, можливість стати частинкою живої ритмічної пульсації різних стилів музики. Ця гра, допомагає відчути «пульсацію» музики [23, с. 36].

Звісно це не новий прийом на уроках музичного мистецтва, але особливість його полягає у цікавій подачі та організації процесу на уроці. Тіло людини має унікальні можливості добування звуку, які здавна використовуються у музичних культурах різних народів. Людина може задіяти усі частини тіла (зазвичай руки та ноги), при цьому перетворюючись на оркестр, який звучить і рухається.

Сучасна техніка Body Percussion використовує чотири основні ударні звуки: stomp (крок-удар лівою, правою або обома ногами об тверду поверхню (підлогу)), rapsch (ляскання по стегнах руками), clapping (плескання руками), snapping fingers (клацання пальцями рук).

Ця техніка:

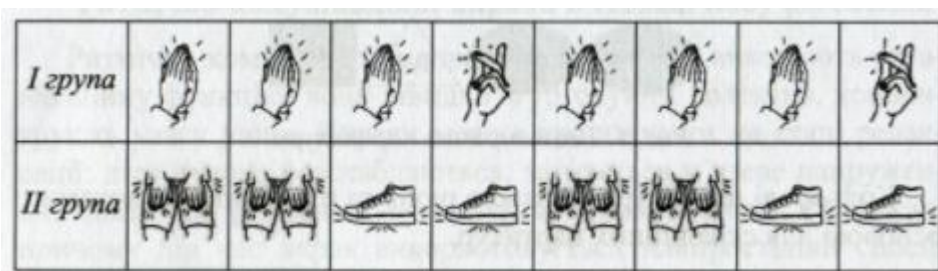
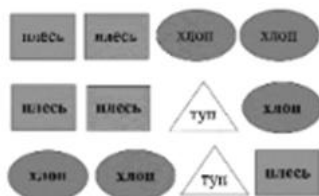
- подає знання про такі елементи музики як метр, тривалість звуків, ритм, темп, динаміка, фраза, імпровізація тощо;
- розвиває ритмічне чуття, координацію, а такою дрібну моторику рук;
- розкриває психолого-педагогічні особливості дитини, а саме уяву, фантазія, пам'ять;
- формує цікавість до музики та мотивацію займатися музичною творчістю.

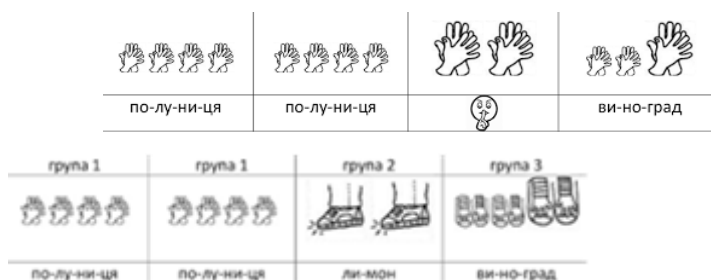
Нині техніка Body Percussion відома в усьому світі. Її активно застосовують в різних освітніх галузях таких, як фізкультура, хореографія, музика, психотерапія, соціальна педагогіка, нейропсихологія тощо.

Body Percussion – це мистецтво перкусії в організмі. Оскільки перкусії на тілі відіграють свою роль, то їх можна класифікувати за використанням та призначенням. З цієї причини тіло використовується, як ритмічний, акустичний і динамічний інструмент, що пов'язаний із руховою та моторною діяльністю дитини.

Дітям подобається взаємодіяти з різними частинами свого тіла, досліджувати його у музично-ритмічній діяльності. Саме із лякання, клацання, плескання, тупотіння рекомендується починати вивчення ритму, а це є дуже цікавим і простим для дітей. Ці заняття розвивають відчуття ритму, слух, реакцію [11].

Для виконання вправ використовуються різні види партитур із візуалізацією рухів для відтворення певних комбінацій Body Percussion, що залежить від віку дитини та складності вправ:

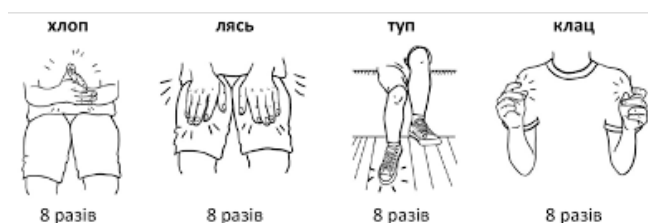

Ритмічно- комунікаційні вправи у техніці Body Percussion виконують організаційну функцію, оскільки вони сприяють згуртованості колективу, розвивають концентрацію та увагу молодших школярів. Ці вправи необхідно використовувати на етапі релаксації.

Вправа 2: «8 ударів»

У цій вправі використовують чотири ударні механізми Body Percussion. Учасники можуть сидіти або стояти. Вчитель показує, а учні відразу повторюють. Потім можна обрати другого ведучого із дітей. Вправу також можна виконувати під музику.

Коли діти зрозуміють послідовність виконання вправи, вчитель може додавати ще якісь комбінації звучних жестів, або змінювати їх послідовність.

Завдання вчителя полягає у тому, щоб навчити учнів правильно реагувати на ці рухи, й загалом розвинути пластичні навички для ритмічного відтворення музики [2]. Підбираючи твори для виконання у школі, вчитель має керуватися завданнями вихованням музичного смаку школярів, доступністю цих творів для сприйняття дітьми різних вікових

груп, яскравістю та конкретністю виконуваного матеріалу. Виконавський репертуар вчителя має містити твори для різних вікових груп школярів: молодшої, середньої, старшої.

Отже, ритмічно-комунікаційні вправи у техніці Body Percussion виконують організаційну функцію: вони швидко згуртовують колектив, концентрують увагу учнів. Вправи можна пропонувати на етапі релаксації.

ВИСНОВКИ

Отже, для того щоб досягти успіху у музичному вихованні дітей молодшого шкільного віку, варто розвивати у них музичний смак. Вчителеві необхідно зацікавити школярів, для цього потрібно підібрати матеріал, який би розвив у дітей інтерес до музичного мистецтва, виховував їхній естетичний смак.

На основі аналізу та систематизації наукової літератури нами було висвітлено вікові особливості молодших школярів у контексті формування музично-танцювальної діяльності. Молодший шкільний вік – це період життя дитини від 6-7 до 11 років. Вершиною цього вікового періоду є навчальна зрілість як готовність до навчання в основній школі.

Установлено, що віковими особливостями молодших школярів є підвищена емоційність, прагнення до спілкування, нестійкість поведінки, помірний темп росту, розвиток кори головного мозку тощо.

З'ясовано, що ритмічно-комунікаційна діяльність молодших школярів характеризується музичними іграми, заняттями з ритміки та вивченням легких народних масових танців. Введення підготовчих танцювальних вправ позитивно впливає на подальше вивчення танцювальних етюдів та хореографічних номерів. Музично-ритмічна діяльність учнів проходитиме успішніше, якщо навчання елементів танцювальних рухів здійснюється у поєднанні з музично-дидактичними іграми, з виконанням творчих завдань. Саме рух є способом активізації музичного сприйняття, розвитку емоційної чутливості до музики.

Музично-ритмічні вправи допомагають дитині володіти власним тілом, засвоїти навички просторового орієнтування, координувати свої рухи. Запропоновано, як один із варіантів досягнення цієї мети, ритмічно-комунікаційні вправи, що інтегрують ритмічні вправи, звукові жести *Body percussion* і спрямовані на розвиток музичних здібностей і налагодження мистецької комунікації учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинська Л.М. Мистецтво : конспекти уроків: посібник для вчителя : 2 кл. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2019. 168 с.
2. Борин О., Кіліченко О. Музичний розвиток молодших школярів як психолого-педагогічна проблема. URL <https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/1/borin.PDF>
3. Ветлугіна Н. Вікові особливості та музична характеристика дітей молодшого шкільного віку. URL: <http://www.edudirect.net/sopids-994-1.html>
4. Гродзенська Н. Вікові особливості учнів початково школи. URL Режим доступу: http://www.leader171.kiev.ua/2.str/sps/sps_002.pdf
5. Жорняк Б.Є. Методичні засади формування творчої активності молодших школярів засобами колективної музичної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 “Теорія і методика навчання музики і музичного виховання”. К., 2013. 19 с.
6. Завалко К. Музична педагогіка: інноваційно-психологічний аспект. Навчально-методичний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 181 с.
7. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 128 с.
8. Кізілова Г. О., Шулько О. А. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Тернопіль : Астон, 2018. 112 с.
9. Красовська О. О. Методичні засади впровадження інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. 2013. Вип. 1. С. 37-46.
10. Кондратова Л. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. 144 с.

11. Лобова, О. Музично-творчий розвиток молодших школярів засобами музично-рухливо діяльності. URL file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/Nvmdup.pdf
12. Лемешева Н. А. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2018. 128 с.
13. Масол Л. М. , Гайдамака О. В., Колотило О. М. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2018. 144 с.
14. Малашевська І. Теорія та практика сучасної системи музичної освіти дітей молодшого шкільного віку. Людинознавчі студії. Педагогіка. 2015. Вип. 31. С. 198–208.
15. Миколінська С.І. Методика формування слухової уваги молодших школярів на уроках музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 “Теорія і методика навчання музики і музичного виховання”. К., 2013. 20 с.
16. Мішедченко В. Особливості музичного навчання й виховання учнів другого класу загальноосвітньої школи. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки. 2018. №1. С. 215-223.
17. Морозова О. Розвиток музичного смаку у молодших школярів. Молодь і ринок. 2014. №3. С. 102-106
18. Назаренко, М. Музично-ритмічне виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 101. С. 216-223.
19. Омеляненко З. Вікові особливості молодших школярів у контексті формування музично-танцювальної діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 10 (84). С. 52-62.
20. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL:

<http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>

21. Поясник О.І. Вплив музики на розвиток особистості молодшого школяра. «Young Scientist». 2018. № 5.2 (57.2). С. 132-139.
22. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
23. Рубля Т. Є., Щеглова Ш. Л. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. Харків : Ранок, 2018. 104 с.
24. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1–2 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр плюс», 2018. 225 с.
25. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва: навчально-методичний посібник / за ред., передмова Н.Г.Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 255 с.
26. Толочко Л.М., Толочко Р.М. Музично-ритмічна діяльність як засіб оздоровлення на уроках музичного мистецтва в початковій школі. Інноваційна педагогіка. 2019. Том 3. Випуск 10. С. 22-25.
27. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с

ДОДАТОК А

**Комплекс вправ та ігор ритмічно-рухової інтерпретації
(та інсценізації) музичних творів**

Мета: гармонізувати тілесні, психічні і духовні функції організму, розвивати мислення, уяву, пам'ять, емоційно-вольову та чуттєву сфери особистості, почуття ритму, темпу, метру, координацію рухів, а також уміння працювати у групі, знаходити взаєморозуміння з оточуючими. Обладнання й інструменти: перкусійні інструменти, елементарні музичні інструменти (бубон, маракаси, кастаньети, ложки), палички, олівці, шумові інструменти з підручного матеріалу, мішечки з піском або сіллю, будь-які інші невеликі предмети (зв'язки ключів, невеличкі м'ячики тощо), фонозаписи музичних творів.

1. Ритмічні вправи

Вправа № 1 «Ритмічне відлуння»

Проведення. Учасники сідають на стільці у коло. Учитель дає двох- або трьохдольний ритмічний малюнок, який усі виконавці повинні повторити разом, плескаючи долонями по колінах.

Вправа № 2. «Ритмізація слів»

Проведення. Виконавці сідають на стільці у коло. Плесканням долонями по колінах ритмізують свої імена або прізвища. Можна запропонувати ритмізувати інші слова за певною тематикою: «Музичні терміни», «Природа», «Прізвища композиторів» тощо.

Вправа № 3. «Ритмізація рухів»

Проведення. Плесканням долонями по колінах або стуканням паличками учасники озвучують ритм рухів людини (спокійне крокування, біг, їзда на велосипеді, рубання дров, гребля й ін.) або тварин (повільна корова, відданий пес, прудкий заєць, ласкава кішка, дикий кінь, хитра лисичка, дикий вепр та ін.)

Вправа № 4 «Імпровізація ритму».

Проведення. Колективна імпровізація ритму до запропонованого маршу (наприклад, П. Чайковський, Марш із балету «Лускунчик») – плескаємо у долоні об коліна або стукаємо паличками, олівцями.

Вправа № 5 «Ладусі»

Проведення. Популярна дитяча гра, розвиває почуття ритму, а також увагу та координацію рухів. Можна також чергувати плескання в долоні й легенькі удари по верхній частині ніг. Більш складний варіант гри, коли діти стають у коло обличчям один до одного, після певного рахунку (на 4, 8) учасники внутрішнього кола зсуваються вправо за часовою стрілкою й таким чином змінюється партнер.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Шумська Олександра Ігорівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

31.03.2021

(дата)

(підпис)

Олександра Шумська

(ім'я, прізвище)